

A vertical landscape photograph showing a dense forest of green trees covering rolling hills. A thick, white mist or fog band stretches horizontally across the middle of the image, partially obscuring the trees behind it. In the lower foreground, a small farmstead is visible, consisting of several buildings, including a large white house with a grey roof and a smaller blue-roofed structure. A paved road curves through the farmstead. The overall scene is peaceful and rural.

BRUKSANVISNING FOR ET LANDSKAP

Tora Sanden Døskeland

1. SKOGEN / 2. FISKEN / 3. BARNA / 4. PLANTENE / 5. FOSSEN /
6. ELVEN / 7. VEIEN / 8. ARVEN

1.A.

Mynter skal vokse, hvert grantre pengetre. Små barnefingre skulle plante, men var det så nøye med avstanden? Små mennesker, små trær – hvordan kunne hun den gang forestille seg at trærne skulle bli så gamle, så høye. At trærne skulle vokse raskere enn henne, leve lenger en henne, som etterslekt. Ligne etterkrigsbarn med sin forvirrede psyke og plutselige tilgang på posemat. Maskinene står nå i en vinkel så bratt at det er vanskelig å holde respekten for landskapet. Hun er avkom og arv, ødelegger nakken for å se på himmelen selv om den også i dag er alderdomsgrå. Hver liten tørr kvist pisker henne i ansiktet, en straff hun tar på vegne av slekten.

1.B.

Et tre, kode FP256. Koster 5,60 per stykk. Planting kun etter gjennomført søknadsprosess. Skogfondet finnes. Eier av skogen skal ha midler til å finansiere nye investeringer på sin skogeiendom.

1.C.

Demningen er grå, tørr. En skål i landskapet som ikke lenger skjenger. Mosen vokser i forskjellige stadier langs plantefeltet som ikke tjener noens lommebok, og derfor har fått navnet «skog», har fått beskrivelsen «rekreasjon». Bøene her er små, karrige. De harde gresstustene lengter etter beitedyr. Hun følger det gamle gjerdet etter åpninger. Han forteller at det finnes maskiner som kan brukes for å fjerne de stridige gresstustene. Når bøen ikke blir brukt klumper bakken seg, trekker seg sammen, nekter å være flat for noen.

2. A.

Han bruker ordene hun har mistet, og derfor misunner. Tonefallet synger. To kvernsteiner blir liggende i skogen, de kom aldri frem til kvernhuset der

de skulle installeres. Hadde folk hendene fulle av andre steiner, andre korn. Ble det hele for tungt. Han forteller om round-up ved trærne han har kuttet, som skal forhindre gjenvekst. Skogen er ikke vakker eller rolig, men et plantefelt ute av kontroll, sier han. En optimistisk avling folk flyttet fra, sluttet å fyre i peisen og la inn varmekabler med billig strøm fra vannkraftverket isteden. Nettleien er fortsatt dyr. Ulendt terreng er alltid politisk. Han lener seg mot rekkverket, peker på oren. Lar alltid fingeren være med i samtalen, samtalen har en retning. Stedene han snakker om kan pekes på. Han forteller om elvemunningen, laksen full av lus. Bruker ordet «kloakken», tar sats og bruker beskrivelsen «laksens rompehull». Forteller om hvordan lusene trives best der, hvor de får tak. Rosa kjøtt, prinsessefisk, lille lakseludder. Så stort at man kan stikke en hel finger inn i kloakken, sier han. Demonstrerer med fingeren. Lusene fester seg, gjør laksen syk. Kraftverket i dalen har gjort elven svak, den har ikke lenger strøm nok til at laksen kan gnikke seg mot vannmassen, løsne lusene i skinnen.

2.B

Igen sitter hun i en stue med utsikt mot fjorden. Først åpner han gardinene, så åpner hun øynene. En tynn stripe over fjellene, en soloppgang som må oppover for å oppnå noe. Han lukter fisk av fingrene når han kommer hjem, garnet er trukket. Lyr og makrell i maskene. Med hansker spotes hull i nettet, med skjelvende hender sitter gamle koner bak enkle glass og holder øye, med maskene i eget strikketøy, med menn.

3. A.

En fornemmelse av at andres hud var blitt slått, tynt hardere enn hennes. Kinnet forsiktig inntil ru overflater i nærheten. Bussan lull koka kjetlen full. Han insisterer på å grave ansiktet inn i en bit våt mose, en hvile. Så innvevd i landskapet.

3. B.

Kartet viser ulike ressursgrunnlag i området. I rapporten er våtmark og myr viet særlig oppmerksomhet grunnet lov om bærekraftig vern av utsatte biotoper i nærhet av ny infrastruktur.

Området preges av jordbruk, arbeidskrevende skogplantinger samt utbygging av næringsvirksomhet og bygg for å huse kommunale tjenester, som kommunen er pålagt å tilby innbyggere i kommunen. Det er en villet utvikling, i tråd med stedets nye status som primær-tettsted etter sammen-slåingen.

3. C.

En gutt, barneskolehøyde. Han sykler forbi, hun sjekker klokken. Nå er de ferdige for i dag. Er han sen i utviklingen eller bare ung. Varm ost, lukten av sur melk fra utslagsvasken. Et vagt minne om å fylle inn bokstavens farge, hva har vi lært, rød eller blå. Kan bokstaven synges, eller stopper den i munnen. Sykler i lavt gir nedover brekka, bestemmer føttene pedalenes hastighet, pedalene føttenes. En hånd på styret, den andre river løs alle strå som har vokst seg høye, lener seg utover asfalten.

3.D.

Eldre gutter tar buss. Står og flytter pungen rundt i joggebuksen, venter på en dag uten uro.

3.E.

Skolene skal samlokaliseres. Lokalene står snart klare for samlokalisering.

4. A

Fargene i ansiktet hennes glir så godt inn i skogholtet, hun kan gjøre seg usynlig. Hadde det ikke vært for de blå hanskene hun iførte seg når hun lette etter planter som inneholder gift. Plastposen, den moderne flettekurven. Alt en ønsker seg må bæres. Hun plukker ikke mat, hun kan ikke lenger kan holde ut tanken om mat. Allerede har hun anrettet tallerkener og kokt sitt syltetøy. Hun trækker ut i landskapet, fyller posen med revebjeller. Den rosa fargen gjør henne yr. Linjene i ansiktet hennes er ikke alder, de er merker av tekstilene hun i en årrekke har surret rundt ansiktet. Vinden krever skjerf og stramme hetter, skaut og kyser. Hun er allerede balsamert.

4. B

Utenfor vinduet er alt hvitt. Skyene har låst seg mellom fjellene, vet ikke hvordan de skal løse. Folk som starter dagen, lager hull i det hvite med bilene sine. Girer om, kjører inn i det usynlige, som en vane.

De unge menneskene her oppfører seg ikke som ungdom. De investerer. Kjøper tunge maskiner som binder dem til sitt jordstykke, et lodd i livet. Lyden vekker henne tidlig. Hun skulle ønske de brukte pengene sine på varer som forsvinner, slik ungdom forsvinner. Alle tusenlappene hun har spist, kjøkkenet i huset fortsatt mørkerødt.

4. C

Bruk henne opp, hun står der og byr seg frem. Hennes siste rester er en verdifull ressurs.

4. D

Min rolle er å bremse, sier hun. De kaller det verdianalyse, vi må vekte verdiene, sier hun. I praksis er det penger, kostnadskutt. Den evige diskusjonen,

og diskusjonen står på stedet hvil, sier hun. Det er ikke giftig så lenge nivåene er under grenseverdien, sier hun. Det er ingen vekst i denne kommunen. Så vakkert det er her, sier hun, vinden så sterk at den blåser luft inn i nesene din uten at du trekker pusten. Uten vekst kan ikke store planer legges, det er urealistisk, sier hun. Min oppgave er å få ned innbyggernes forventninger, sier hun, dette er bare et sted. Alle har de oldtidsminner og rundkjøringer.

5. A

Ved fossen, hvert tre plassert på nippet. Få vann, ødelegges av vann. Kvinnene legger skjerf rundt hodene i møte med kreftene.

Det er umulig for henne å fokusere på en utvalgt del av vannet i bevegelse. Vann kan ikke skilles fra vann. Etter få sekunder får hun den sterke følelsen av et hektisk mareritt. Det er ikke landskapets stigninger og fall som beveger seg, men selve øyet, dirrende. Alle nervene prøver å følge vannet, knitringen i fossen overdøyer ikke flittige hjerneceller. Vannet velter som en besvimelse, som frysninger. Hvitt støyende.

5. B

Ulike behov skal imøtekommes og innskrenkes.

5. C

Kroppen hennes er et kaos som koser seg, uren og alltid berett til å ødelegge. Kroppen hennes pirker ikke i maten eller menneskene, alltid grådig, vil ha mer. Mer næring mer nærhet.

Landskapet er et kaos som koser seg, urent og alltid berett til å ødelegge. Landskapet pirker i maten og menneskene, alltid grådig, vil ha mer. Mer næring, mindre nærhet.

6. A

Hun glir ned i forsetet i den store bilen, som født bygdejente. Det faller henne naturlig å sette seg inn i biler som tar henne til nye steder. Menn slikker henne i nakken, når bilen har kjørt så langt vekk at bygden ikke får noe å sladre om. Hun legger seg døsig ned i armene til hvem som helst, tar imot pris og øl, anekdoter fra en barndom som hun med begrenset intelligens følger opp med langsomme spørsmål. Han har arbeidsbukse og odel, lar seg sjarmere av at hun kan slipe sin egen kniv. Nesten skarp er hun. Han er eldre, og yngre samtidig. Livet hans er lengre en hennes, konsentrasjonen kortere. Hans stressede kropp holder seg ung, fordi den ikke klarer å unngå arbeidet, ikke klarer å unngå å løfte jenter og steiner. Landeveiene lokker ham, der er det nesten ingen muligheter for å snu. Regnet fortsetter også i dag. Hun kan trekke lammet ut av søyen, og gå i regnet uten å ense at hun blir våt, tenker han, smeller døren og fyller tanken full av diesel.

6. B

Planlegging av arealbruk og transportsystem skal fremme samfunnsøkonomisk effektiv ressursutnyttelse, god trafikksikkerhet og effektiv trafikkavvikling, sier utvalget. Planleggingen skal bidra til å utvikle bærekraftige tettsteder, legge til rette for verdiskapning og næringsutvikling, sier utvalget. Fremme helse. Fremme livskvalitet. Fremme alle kommunens innbyggere, sier utvalget, som er nøye utvalgt.

6. C

Været skifter like raskt som hans ansiktsuttrykk. Hun følger nøye med for å kunne forutse neste følelse, neste byge.

6. D

Han setter seg bredbent ned, svarte sokker med logoen fra Peppes pizza. Brillene gjør øynene hans triste, som en hunds øyne. Parodisk nok eier han selv en hund uten følelser i blikket.

7. A

Tåken klenger inntil fjellsideene, alt er dugg. Et lite samfunn, halvparten av husene fylt av pensjonister, de resterende av råte. Gamle menn på kaien utfører et uforståelig arbeid som en selvfølgelighet. Hun bader i fjorden der fjorden møter tykke strie elven, vannet er nesten ikke salt. Denne elven, levebrød for hennes slekt og drukningsdød for hennes slekt. Fiskekortene, billigere hvert år, fisken står andre steder. Strømmen mot kroppen, hun må bruke muskler hun sjeldent bruker i svømmetaket. Halsen hennes kjøles ned, som en liten smykkepose snøres sammen. Så, buksebeina i olabuksen tunge av vann, det høye gresset, høymolen gjennomvåt. Hun vil åpne halsen, snakker med ham om hvor mye et hus skal koste. Vurderer tilstand og beliggenhet. Alle som først har hatt en visjon, senere en depresjon, som har etterlatt hus alene. En stor stein har løstet fra berget, voldsomt samtidig stille. Den ligger adskilt fra fjellet, rungende, ikke som et slag, som stille redsel. Lukten av våt sau. Steinen gjør landskapet anspent. Hun forsøker å forene steinen med fjellet, pusle biten inn i sammenhengen. Det er umulig å gjennomføre. Steinen må få ligge.

7. B.

Alle innbyggere i kommunen må ta ansvar. Sammenslåingen gjør det mulig å iverksette tiltak med regional påvirkning. Livsstilen som kan oppsummeres «bil, Boeing, biff og bosted» påvirker ikke bare lokalt, men nasjonalt.

For å omstille et landskap er det nødvendig å raskt sette inn omfattende tiltak som kan endre samfunnet på systemnivå.

Kommunen har god tilgang på fornybar energi gjennom vannressurser, og er en netto-leverandør av fornybar energi. Femtifire av vassdragene i kommunen har konsesjon, og er bygget ut i en slik grad at de per dags dato ikke kan utvides ytterligere. Kommunen bidrar med 760 GWh årlig, og står dermed for 0,5 prosent av totalproduksjonen av vannkraft i landet. Kommunen har også et fjordvarmeanlegg.

7. C.

Hvis elven går over sine bredder, tar den gravplassen. Her er slekten hennes lagt. En unggutt dratt opp av elven, lagt ved elven. Andre kjørt i svarte biler, tilbake til kirkegårdens klamme slektsstevne. Brukte tannbørster trengs når gravsteinene skal børstes rene for alger. Vannpumpen stukket ned i elven, kranen løs på kirkeveggen. Kjøpeblomstene med sine ødelagte røtter trenger vann for å feste seg i det skrinne. Alle hun slekter på lagt under samme bergart. Først skal den lette kisten bæres, så den tunge steinen fra heimgården. Fra ung alder har foreldrene fortalt henne at hun har farmorens tenner. Hun flytter tungen bort til den betente visdomstannen. Tannen må ut, vike plass for et tomrom.

8. A.

Fra sin farmor har hun arvet en skostørrelse, et alvor. Fra sin far arvet hun de helt lyse øynene som gir fordeler, arvet lårene som gjør kroppen i stand til å bevege seg hurtig i ulendt terreng. Hennes mor ga henne en bekymringsrynke, tett knyttet til en reell bekymring. Fra sin farmor arvet hun tennene, det kommer ikke hull i de tennene, de er som landskapet de har sitt utspring i, stein tåler hardt vær. Fra øyene i havet arvet hun en beinbygning så tung

at kroppen ikke flyter. Alt som har blitt skreket etter henne langs veien har hun samlet, alle målene sameksisterer i hennes nye mål, alt arvet. Arbeidet slapp hun å arve, stoltheten kom i form av et sandkorn fra hennes farmor på dåpsdagen. Alle kan bli perler hvis de slipes mot omgivelsene. Blodblå poser under øynene arvet fra sin farfar, det er der hun sparer tårer. Fra sin farmor arvet hun en kjole i eksakt riktig størrelse. Glidelåsen lukket seg ukomplisert, kjøling, strammer ryggen hennes. Fra farmoren har hun ikke arvet en kjole, men en kropp som passer klærne etterlatt på loftet. Hun har arvet et landskap, landskapet har ikke bruk for henne. En gård hun ikke lenger besøker satt en tykk overleppe i ansiktet hennes, gjort kinnene runde av fett. Fra husene bygget i dårlig vær arvet hun en grådighet for fiskehoder, salt sau.

Takk til Ingri for maskinen som fjerner gresstuser. Til Svein-Ove for laksen og spekekjøtt av selvspekt hjort. Til Cecilia for de giftige plantene. Til Sunnfjords kommunes interkommunale plan for klimaomstilling. Til Pierre for sitt blikk på skogen. Til Arild for sokkene. Til mamma for vegvesenets byråkrati, til pappa for fylkeskommunens byråkrati. Til Askvoll kommunes plan for skogforvaltning. Til gamle Døskeland bruk, til Sande gravplass. Til bensinstasjonen i Bygstad. Til Gaularelven. Til Fjaler kommunes oppvekstplan. Takk til Leander for steinen, og for alt det gode.

